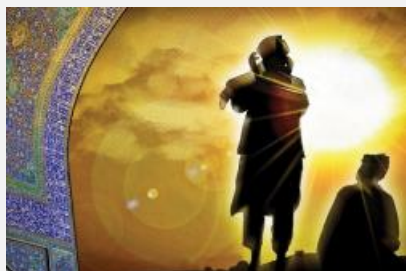

واجبات دینی، زیر بنای جامعه سالم

واجبات دینی اموری است که هر فرد مسلمان باید نسبت به آنها آشنایی داشته باشد و به آنها عمل کند. پس واجبات دینی اموری است که فرد باید خود به انجام دادن آنها اقدام کند و سپس خانواده، اطرافیان و جامعه را نسبت به عمل به آنها ترغیب کند.

واجبات دینی اموری است که هر فرد مسلمان باید نسبت به آنها آشنایی داشته باشد و به آنها عمل کند. پس واجبات دینی اموری است که فرد باید خود به انجام دادن آنها اقدام کند و سپس خانواده، اطرافیان و جامعه را نسبت به عمل به آنها ترغیب کند.

چرا که واجبات دینی زیر بنا و شالوده جامعه اسلامی است و عمل به آنها موجب رشد و ارتقای فکری و روحی جامعه می شود و علاوه بر آن در پیشرفت مادی و اقتصادی جامعه نیز مؤثر است. پس تکلیف در واجبات دینی در مقام اول متوجه خود شخص و سپس خانواده او، همسر و فرزندان می شود. سختگیری و سهل گیری در عمل به واجبات دینی نیز منوط به چگونه عمل کردن خود شخص نسبت به فرایض است. به منظور بسط دادن این موضوع لازم است ابتدا به معنای واجبات دینی پرداخته شود.

معنای واجب در روشن کردن واجبات دینی

واجب در لغت به معنای لازم و ثابت است. از این رو واجبات به آن چیزهایی گفته می شود که خداوند آدمی را به انجام دادن آن امر کرده است. از این رو می توان اصول دین را که شامل توحید، نبوت، عدل، معاد و امامت است، همراه فروع دین که شامل نماز، روزه، حج، زکات، خمس، جهاد، امر به معروف، نهی از منکر، تولی (دوستی با دوستان خدا) و تبری (دشمنی با دشمنان خدا) است، جزئی از واجبات دینی به شمار آورد.

معنای واجبات در قرآن

در قرآن برخی از حدود معنای واجبات روشن شده و آن اطاعت از احکام خداوند و پیامبر است: «ای کسانی که ایمان آورده اید خدا را اطاعت کنید و پیامبر و اولیای امر خود را [نیز] اطاعت کنید. پس هر گاه در امری [دینی] اختلاف نظر یافتید اگر به خدا و روز بازپسین ایمان دارید آن را به [کتاب] خدا و [سنت] پیامبر [او] عرضه بدارید. این بهتر و نیک فرجام تر است.» (59 / 4)

معنای واجبات در برخی احادیث

امام صادق (ع) درباره انجام واجبات فرموده اند: «خداوند می فرماید هیچ بنده ای نمی تواند محبت مرا به خود جلب کند مگر این که واجبات مرا دوست داشته باشد و به آن عمل کند.»

شناخت مکارم اخلاقی راهی به سوی عمل به واجبات دینی

شخص باید پس از شناخت کامل نسبت به اصول و فروع دین، مکارم اخلاقی را بشناسد. مکارم اخلاقی و عمل به آنها تأثیری مستقیم بر خانواده فرد دارد. آیین ها و مکاتب زیادی راجع به اصول اخلاق سخن ها رانده اند. اما بسیار دیده شده است که آنها صرفاً سخن گفته اند و عملی در سران و پیروان چنین مکاتبی وجود نداشته است. در حالی که در دین اسلام پیامبر (ص) و ائمه (ع) نخستین کسانی بودند که به مکارم اخلاقی پایبند بودند. حتی پیامبر (ص) در این باره فرموده اند: «براستی که من برای به کمال رساندن مکارم اخلاق مبعوث شده ام.» مکارم اخلاقی نه تنها باعث می شود فرد نسبت به واجبات دینی مقید شود، بلکه راهنمایی برای او به سوی سعادت و خوشبختی است.

حضرت علی (ع) فرموده اند: «اگر هم به بهشت امید (و باور) نمی داشتیم و از دوزخ نمی هراسیدیم و پاداش و کیفری در میان نمی بود باز شایسته بود که در طلب مکارم اخلاق برآییم، زیرا راه سعادت و موفقیت در تحصیل مکارم اخلاق است.» همچنین پیامبر فرموده اند: «به مکارم اخلاق پایبند باشید که آن مایه سربلندی است و از اخلاق پست دوری کنید که آن انسان های شریف را پست و بزرگواری را از بین می برد.» حال این پرسش پیش می آید که مکارم اخلاقی در بردارنده چه خصوصیات است. امام صادق (ع) این خصوصیات را چنین بر شمرده اند: «یقین، قناعت، صبر، شکر، بردباری، خوش اخلاقی، سخاوت، غیرت، شجاعت، جوانمردی، استقامت در سختی ها، راستگویی، امانتداری، صلح رحم، مهمان نوازی، اطعام نیازمندان، جبران کردن نیکی ها، رعایت حق و حرمت همسایه، مراعات حق، حفظ حیا، بخشش مردم، کمک مالی به برادر (دینی) خود و بسیار به یاد خدا بودن و...»

رعایت واجبات دینی، مانعی بر سر راه سختگیری بر خانواده

هر چند رعایت تمام این فضایل اخلاقی بسیار مشکل است، ولی انسان تا آنجا که در توان اوست باید به آنها عمل کند. رعایت مکارم اخلاقی در زندگی، مسئولیت پذیری در قبال واجبات دینی را به دنبال دارد. از این رو فردی که چنین رفتاری را در پیش می گیرد، بالطبع افراد خانواده نیز با او همراه می شوند. این روش نخستین راهکاری است که می توان با آن به سعادت خانواده اندیشید و درباره انجام دادن واجبات دینی از سختگیری نسبت به خانواده دوری کرد. البته رسیدن به چنین هدفی کار سهل ممتنعی است. از آن رو که:

الف. این کار سهل است: اگر همسر فرد از طرز تفکری مشابه با او برخوردار باشد، با او همراه می شود و این امر در پروراندن فرزندی مناسب یک جامعه اسلامی سهل الوصول خواهد شد.

ب. این کار مشکل است: اگر فرد همسر نامناسبی برای خود برگزیند. زیرا در این صورت با مشکلات عدیده ای مواجه می شود.

البته باید متذکر شد گاه چنین پیش می آید که همسر فرد از سرشت خوبی برخوردار است که در آن صورت تغییر کرده و با همسر همراه و همدل می شود.

تشویق فرزندان به ادای واجبات دینی

فراهم آوردن فضایی مناسب در خانواده در تربیت صحیح فرزندان بسیار مؤثر بوده و اولین گام آن مسئولیت پذیری پدر و مادر نسبت به انجام دادن واجبات دینی است. پس از آن والدین باید مراقب اعمال فرزندان خود باشند. به این معنا که سعی کنند روابط حسنه ای با فرزندان خود برقرار کنند. دیگر این که خود به دنبال یافتن دوستان مناسبی برای فرزندانشان باشند. از فرزندان خود بخواهند درباره تمام کارهایی که بیرون از منزل انجام می دهند، برایشان صحبت کنند و با شور و اشتیاق به آنها گوش سپارند. مراقب باشند چه کتاب هایی در دسترس فرزندانشان است و آنها چه برنامه های تلویزیونی ای می بینند. درباره واجبات دینی و عمل به آن با آنها گفت و گو کنند و کتاب ها و برنامه های تلویزیونی مناسبی در این مورد به آنها پیشنهاد دهند.

نتیجه

آنچه گفته شد به این منظور است که فرد تا آنجا که امکان دارد از سختگیری کردن در عمل به واجبات دوری کند، چون اگر کسی کاری را از روی فشار و سختگیری انجام دهد، روزی فرا می رسد که نسبت به آن بی رغبت شده و آن را رها می کند. باید دانست انسان به گونه ای آفریده شده که اگر او را از کاری منع کنند، مایل به انجام آن می شود. این گفته بخوبی درباره گناه کردن انسان مصداق دارد. البته ذکر این نکته ضروری است که انسان از روی جهالت مرتکب گناه می شود و امر به معروف و نهی از منکر در این زمان ضروری است. پس اگر فردی قصد دارد خانواده اش را به عمل به واجبات دینی مشتاق کند، باید امر به معروف و نهی از منکر را با شوق به انجام واجبات در هم آمیزد و به طور مستقیم و غیر مستقیم در این باره با آنها صحبت کند.

هما شهرام بخت / جام جم